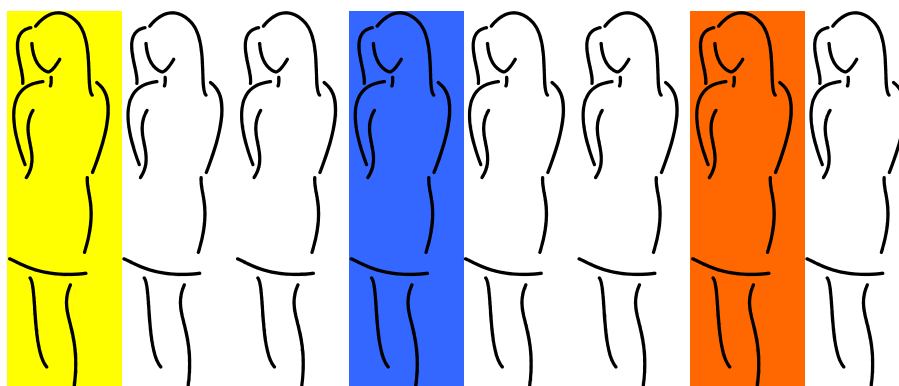

NÅR KVINNEN ER FUNKSJONSHEMMET

RAPPORT FRA MØTER MED
16 KRISESENTRER
MARS – MAI 2003

Prosjektet er et samarbeid mellom:

Nettverk for kvinner med funksjonshemming og Krisesentersekretariatet

INNHold

1. Innledning	s 3
2. Planlegging og kontakt med sentrene	s 4
3. Oppsummering av konferansene	s 5
4. Resultater	s 9
4.1 Tilgjengelighet	s 9
4.2 Informasjon til personalet	s 10
4.3 Generelle erfaringer	s 10
5. Referanser	s 12

Prosjektet er støttet med midler fra Barne- og familiedepartementet

1. Innledning

”Når kvinnen er funksjonshemmet” er et samarbeidsprosjekt mellom Nettverk for kvinner med funksjonshemning og Krisesentersekretariatet, etablert i 2001 etter oppfordring fra Barne- og Familiedepartementet. Målsetningen med prosjektet er å besøke alle krisesentrene i Norge med et kursopplegg om vold og overgrep mot kvinner med funksjonshemning. Arbeidet er forankret i Regjeringens Handlingsplan ”Vold mot kvinner”, og finansiert gjennom Barne- og familiedepartementet. Målgruppe for møtene er personalet på krisesentrene, både ansatte og frivillige. I tillegg er representanter for kommunen, funksjonshemmedes organisasjoner, kommunale råd for funksjonshemmede blitt invitert til å delta.

Kvinner med funksjonshemning er en sårbar og utsatt gruppe i forhold til vold og overgrep. Undersøkelser viser at denne gruppen opplever vold like ofte som kvinner uten funksjonshemning, og at volden og overgrepene ofte er grovere og mer langvarige. De kan også oppleve å bli nektet mat, nødvendig helsehjelp, praktisk hjelp, tilgang til kommunikasjon, medisiner og hjelpemidler. Trusler om at de skal anbringes på pleiehjem eller bli fratatt barna sine dersom hun velger å gå ut av et voldelig forhold forekommer også. Studier fra flere land (blant annet USA, Canada, Danmark og Sverige) viser at mennene ofte bruker funksjonshemningen mot kvinnene ved å angripe hennes såre punkter fysisk og psykisk. Eksemplene nedenfor er hentet fra en svensk undersøkelse:

- En middelaldrende kvinne som hadde fått slag ble flere ganger mishandlet av sin ektemann. Han var fysisk voldelig mot, og fortalte henne at hun ikke lengre ”dugde som kvinne”, og at hun bare var til bry. Mannen tok hånd om kvinnens økonomi, og utnyttet henne økonomisk.
- En kvinne med multihandikap ble psykisk trakassert og mishandlet av sin man, både offentlig og privat. Han anså henne ikke som en fullverdig kvinne lengre, og sa at hun bare var til bry. Utad ble mannen oppfattet som veldig hyggelig.
- En kvinne med polioskade ble mishandlet og trakassert av sin mann. Det begynte med psykisk trakassering, som først og fremst rettet seg mot hennes funksjonshemning. Funksjonshemningen ble brukt som skjellsord. Trakasseringen gikk ettervert over til fysisk mishandling.
- En nakkeskadd kvinne ble slått og mishandlet av sin mann. Han sa at han ikke hadde noen nytte av henne lengre.
- En kvinne med diabetes hadde blitt blind. Mannen gjorde kvinnen desorientert og fikk henne til å miste orienteringsevnen ved hele tiden å flytte om på møblene slik at hun gikk på disse og slo seg. Han spente også ben under henne slik at hun falt. (Finndahl, K.: ”Våga se. En studie av forekomsten av våld mot kvinner med funksjonshinder” Forum Kvinnor och Handikap, Stockholm 2001)

Også praktiske erfaringer fra nettverksarbeid i vårt eget land bekrefter at kvinner med funksjonshemning er sårbare og utsatt. Det ser ut til at vold og overgrep forsterkes, særlig i forhold til kvinner med alvorlige og sammensatte funksjonshemninger. I tillegg til den psykiske belastningen kan det være vanskelig og bryte ut av et voldelig forhold på grunn av fysiske hindringer. Et krisesenteret som ikke er tilrettelagt og dårlig transporttilbud for funksjonshemmede, kan være eksempler på slike hindringer. Dersom kvinnen i tillegg er økonomisk avhengig av mann eller samboer, kan dette bidra til at hun blir værende. Den praktiske, helsemessige og følelsesmessige belastningen ved å bryte ut av forholdet kan bli for stor. Tabuer og taushet omkring vold og overgrep kan være en annen hindring. Dette kan i verste fall bidra til at kvinner med funksjonshemning ikke får den hjelpen de trenger fra samfunnet for å kunne leve et dagligliv uten vold.

Møterunden våren 2003 er en oppfølging av arbeidet i 2001 og 2002, beskrevet i rapportene "Når kvinnen er funksjonshemmet - Rapport fra besøksrunde med 5 krisesentre, forprosjekt høst/vinter 2001" og "Rapport fra møterunde med 16 krisesentre på Østlandet mai – oktober 2002." Rapportene er lagt ut på hjemmesiden til Nettverk for kvinner med funksjonshemning, <http://home.c2i.net/nettverk> . Rapportene kan bestilles på e-post: nettverk@c2i.net eller på telefon 61 33 60 77. Det vil bli søkt om midler til å gjennomføre møter med de gjenværende 14 krisesentrene, som alle befinner seg nord for Trondheim.

Gran juni 2003, Kristin Madsen og Solveig H. Johansen, prosjektansvarlige

2. Planlegging og kontakt med krisesentrene

Etter tilsagn om prosjektmidler for 2003 ble følgende krisesentre kontaktet i slutten av februar: Vest-Agder, Haugesund, Sauda, Stavanger, Odda, Sunnhordaland, Voss, Bergen, Sogn og Fjordane, Molde, Nordmøre, Sunnmøre, Orkdal, Trondheim og Nord-Trøndelag – ialt 15 krisesentre. Det ble gjennomført med møter med 11 av disse krisesentrene.

2 krisesentre kunne ikke møte, blant annet på grunn av personalmangel.

2 krisesentre var påmeldt, men måtte melde avbud på grunn av sykdomsforfall. Disse krisesentrene har fått tilsendt informasjonspakker.

Møtene ble forsøkt delt inn som fylkesvis konferanser, hvor ett senter i hvert fylke ble bedt om å koordinere deltagelsen. Det ble avholdt 4 felleskonferanser i Rogaland, Hordaland og Trøndelagsfylkene, og et eget møte for krisesenteret i Vest-Agder. Her er det forøvrig bare ett krisesenter i hele fylket.

Krisesentrene ble tilskrevet og fikk oversendt endel informasjon. Dette ble fulgt opp med telefon og e-post, for å finne datoer som passet for alle. Tilbakemeldingen fra krisesentrene var meget positiv, og de ville gjerne delta på konferansen. Det tok noe tid å få organisert konferansene på grunn av den hektiske hverdagen på krisesentrene

og personalmangel, men det lyktes godt å gjennomføre alle konferansene som planlagt.

Konferansene ble lagt opp som ½-dagskonferanser, med en blanding av foredrag, utdeling av skriftlig informasjon og samtaler rundt bordet. Krisesentrene kunne på denne måten også utveksle erfaringer på området med hverandre, noe mange syntes var nyttig.

Nettverk for kvinner med funksjonshemning og Krisesentersekretariatet utarbeidet brosjyren ”Krisesenterets tilbud til kvinner med funksjonshemning og hennes barn” i 2002. Denne ble delt ut sammen med brosjyrer om vold mot kvinner med funksjonshemning beregnet på politiet, helsearbeidere, sosialarbeidere og hjemmetjenesten i kommunen. Foredrag og generell faktainformasjon om vold med kvinner med funksjonshemning ble også delt ut på konferansene.

Viktige temaer som ble behandlet under alle konferansene har vært:

- vold mot kvinner med funksjonshemning – faktakunnskap og forskning
- tilgjengelighet og fysiske/psykisk tilrettelegging for funksjonshemmede
- kjønn og funksjonshemning
- kvinner som har barn med funksjonshemning
- rettigheter, offentlige hjelpeordninger, ansvarsforhold
- lokalt samarbeid med funksjonshemmedes organisasjoner
- informasjon om hvem som har kompetanse på ulike områder

3. Oppsummering av konferansene

Bergen 27.03

Møtet ble avholdt som konferanse for krisesentrene i Bergen, Sunnhordaland, Voss, Odda og Sogn og Fjordane. Krisesenteret i Bergen, Voss og Odda stilte med til sammen 8 deltagere. Sunnhordaland meldte avbud, mens Sogn og Fjordane ikke hadde anledning til å delta. Disse to sentrene fikk tilsendt informasjonspakke i etterkant. Invitasjon var også sendt Bergen kommune og fylkeslagene av Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon og Norges Handikapforbund. Ingen av disse møtte på konferansen, men Bergen kommune ga en telefonisk tilbakemelding på at de ikke hadde mulighet til å sende en representant. Ingen av interesseorganisasjonene ga tilbakemelding.

Deltagerne var opptatt av økonomi, også når det gjelder tilbudet til kvinner med funksjonshemning. Alle krisesentrene sliter med økonomien, og det er ikke mulig å gi et tilrettelagt tilbud uten økonomiske midler. Alle hadde noe erfaring med funksjonshemmede, men ingen av sentrene er tilrettelagt pr idag. Krisesenteret i Odda skal tilrettelegges. Kvinner med angst og andre psykiske lidelser ble nevnt spesielt, dette er en gruppe kvinner med funksjonshemning som ofte trenger hjelp og oppfølging. Et tilbud som ble nevnt, og som ikke koster noe særlig er tekstmeldinger til hjelp for døve/hørselshemmede kvinner.

Vest-Agder 14.03

Møte ble avholdt på krisesenteret i Kristiansand, deltagere var daglig leder og dagarbeider. På grunn av stort arbeidspress og andre møter lokalt på huset kunne ingen av de andre ansatte delta. Krisesenteret har 10 fast ansatte, og en del erfaring med ulike funksjonshemninger, også barn med funksjonshemming.

Senteret er dårlig tilrettelagt, trangt og med rom i tre etasjer. Selv om det finnes heis i huset torde de ikke ha kvinner med alvorlige bevegelseshemninger der på grunn av brannsikkerheten.

Senteret har ca 3000 overnattingsdøgn, og skal dekke 159 000 innbyggere i 15 kommuner, det vil si hele Vest-Agder fylke og også noen kommuner i nabofylket. Det er vanskelig å få ut informasjon, selv om det er blitt endel mer åpenhet omkring vold mot kvinner. Selv om det legges ut informasjonsbrosjyrer på mange steder, som for eksempel legekontorer er det usikkert om dette når fram til de kvinnene som har behov.

Stavanger 30.04

Her ble det avholdt fellesmøte for krisesentrene i Stavanger, Haugesund og Sauda. Det møtte 2 representanter fra hvert krisesenter, i tillegg til 2 sosionomstudenter som hadde praksis ved krisesenteret i Stavanger. I tillegg deltok en representant fra Norges Handikapforbunds fylkeslag.

Ingen av krisesentrene hadde spesiell erfaring med funksjonshemmede. Ingen av krisesentrene er tilrettelagt. I Haugesund diskuterer Krisesenteret andre kriseløsninger med kommunen. Har hatt kontakt med Revmatismesykehuset, men har ikke fått noen tilbakemeldinger.

Det ble stilt spørsmål om hvorfor Indre Østfold, som er et tilrettelagt krisesenter, ikke har opplevd noen pågang av kvinner med funksjonshemming.

Dette har sikkert flere årsaker, det blir ikke nødvendigvis et "rush" av kvinner selv om krisesenteret blir tilrettelagt. Det er viktig å ta tiden til hjelp, og bruke munn-til-munnmetoden for å spre informasjon til kvinner med funksjonshemming.

Mange av krisesentrene har gamle hus, og det ble uttrykt skepsis mot å ta inn funksjonshemmede på grunn av brannsikkerheten.

Flere sentre hadde erfaring med psykisk syke kvinner, og ett av sentrene hadde samarbeid med den psykiatriske hjemmesykepleien i kommunen. Noen hadde opplevd at leger la press på krisesenteret for å få en psykisk syk kvinne. Men krisesenteret kan ikke ta ansvaret for kvinner med så store og sammensatte problemer. I Stavanger samarbeider krisesenteret med sykehuset gjennom prosjektet "Livskrisehjelpen".

Funksjonshemmede opplever både seksuelle overgrep, voldtekter og voldtektsforsøk. Noen opplever også overgrep som begås av helse/hjelpepersonell.

Krisesentrene har vært vant til å markere behov, viktig at også funksjonshemmede gjør dette. Poenget må uansett være at samfunnet gjøres tilgjengelig, ikke telle antall funksjonshemmede. Krisesenteret må være et tilbud til alle som trenger det.

Hva med den nye loven som gir rett til å kaste mannen ut av huset? Mannen må anmeldes og besøksforbud etableres for å holde mannen borte. Dette fungerer best i byer og tettsteder hvor politiet kan komme raskt til boligen. Må ikke skape en falsk trygghet for kvinnene. Samfunnet skal ikke akseptere mannens voldelige oppførsel. Vi kan ikke forvente at kvinner med funksjonshemning skal klare å komme seg ut av et voldelig forhold, når kvinner som ikke har funksjonshemning ikke klarer dette.

Krisesentrene oppgir at de ser flere eldre kvinner kommer, også på grunn av barns vold. Arbeidet på krisesentrene og vold mot kvinner med funksjonshemning må synliggjøres for å få økt bevissthet i samfunnet. Viktig å få med støttespillere i arbeidet mot vold, informere utad til skoler og andre samfunnsinstitusjoner.

Pr i dag finnes det ingen tilrettelagte krisesentre i Rogaland. Senteret i Haugesund må bygges om, i Stavanger er det nødvendig med nytt hus. Det er uverdigg å måtte sende funksjonshemmede kvinner til andre deler av landet.

Molde 07.05.

Her ble det avholdt konferanser for krisesentrene i Molde, på Nordmøre og Sunnmøre deltok. I tillegg møtte 2 representanter fra det kommunale rådet i Molde/FFO Møre og Romsdal samt en representant fra Molde kommune (ialt 23 personer)

Krisesentrene hadde noe erfaring med funksjonshemmede. Et senter skal tilrettelegges, og et senter skal inn i nytt hus. Det ble pekt på muligheten for å kaste mannen ut av felles bolig, og bruksrett til bolig.

Barn med funksjonshemning på krisesentre trenger også tilrettelegging. Muligheten for å plassere barn i avlastningshjem ble nevnt, men det ble også pekt på at adskillelse kan være en ekstra belastning i en ellers vanskelig situasjon.

Det er vanskelig å nå ut med informasjon, både til kvinner med og uten funksjonshemning. Må stadig ut med informasjon gjennom brosjyrer, tilrettelegging av informasjon gjennom internett osv. Krisesentrene bør ha kunnskap om kommunale ordninger slik at de kan viderehenvise.

Økonomi kan være et problem for mange kvinner, særlig for de som må klare seg på små pensjoner. Ofte vanskelig å etablere seg på nytt igjen. Dette er en spesielt aktuell problemstilling for de kvinnene som trenger tilrettelagt bolig.

Vold i hjemmet kan være vanskelig å avdekke. Det er viktig at helsepersonell tør å spørre hvis de har mistanke om at noe er galt. Det er ikke alltid hjemmetjenesten tar tak i en voldssituasjon.

Ingen av krisesentrene hadde noe særlig erfaring med eldre kvinner, men noen trodde at terskelen kanskje blir for høy. Vold mot eldre, særlig utført av egne barn, er tabubelagt.

Krisesenteret i Ålesund har i samarbeid med 17 kommuner kjøpt hus. Senteret har 1 fast ansatt og 14 frivillige vakter. Hadde frivillig vaktmester til april, som nå blir ansatt. Tok kontakt med Norges Handikapforbund, og fant fram til en løsning for ombygging. Har ansvar for barn fra barnevernet, og ønsker å tilrettelegge loftsrommet i huset. Er i gang med tilrettelegging av huset, som skal bli greit tilgjengelig for kvinner og barn med funksjonshemming. Det blir brede nok dører, asfaltert på gårdsplass og utvidelse av veien for snuplass.

Krisesenteret i Molde har sett på nytt hus som eventuelt kan tilrettelegges på sikt. Har fått doblet husleien i eksisterende hus på grunn av oppjustering til markedsnivå. Dagens senter er ikke tilgjengelig for funksjonshemmede.

Krisesenteret i Kristiansund holder til i 2. etasje i en gammel bygning. Ikke mulig å tilrettelegge. Ønsker seg nytt hus.

Finansiering: krisesentrene trodde det ville bli vanskeligere å få midler dersom Staten baker disse inn i rammetilskuddene til kommunene. Det ble uttrykt skepsis til forslaget til ny finansieringsordning. Molde har forpliktende avtale med kommunene for 4 år av gangen. Krisesentrene i Kristiansand og Ålesund har ettårige avtaler, noe som er ganske vanlig. Kortsiktige avtaler gir liten forutsigbarhet for krisesentrene.

Trondheim 14.05

Det ble invitert til konferanse for Krisesentrene i Trondheim, Orkdal og omegn og Nord-Trøndelag. Bare representanter fra Trondheim deltok på møtet (5 personer), sammen med en representant fra flyktningetjenesten i Trondheim kommune. Orkdal og Nord-Trøndelag har fått tilsendt informasjonspakke i etterkant. Krisesenteret i Trondheim har 2,5 stilling + 1 vikar og 40-50 frivillige vakter (1 vakt pr uke). Senteret har over 1000 overnattingsdøgn i året.

Krisesenteret i Trondheim ligger i et gammelt hus som ikke er tilrettelagt for funksjonshemmede. Men det er muligheter for å bygge om i første etasjen, samt sette inn rampe. Krisesenteret har stort belegg, og sliter med en uforutsigbar økonomi. Har også hatt noen funksjonshemmede på senteret, til tross for dårlig tilrettelegging. Mulig at det vil komme flere kvinner med funksjonshemming fra Trøndelagsfylkene dersom senteret tilrettelegges og det blir sendt ut informasjon om dette.

Krisesenteret kan reise ut og møte kvinnene på et nøytralt sted, skaffe dem hjelp og delta på møter med kommunen eller andre offentlige instanser. Krisesenteret avviser ikke kvinner, men er skeptiske til å gå inn dersom kommunen allerede har tatt et ansvar. Men vil være behjelpelig og ta imot kvinnene etter hennes eget ønske.

Det er viktig hvordan kvinnene blir tatt imot på krisesenteret. Dersom de ikke blir godt mottatt, blir de ofte passive. Gode holdninger, kommunikasjon og oppfølging er viktig.

Helsepersonell tar i liten grad tak i overgrepssproblematikk, dette er ubehagelig og mange ser ut til å gjemme seg bak taushetsplikten. De er redd for å spørre, det er et maktforhold mellom overgriper/offer og taushetsplikten kan i verste fall beskytte overgriper. Dette er belastende og ubehagelig å forholde seg til.

4. Resultater

4.1 Tilgjengelighet

Ingen av krisesentrene som deltok på konferansene var tilrettelagt, men to skulle bygges om eller var i gang med å tilrettelegge for funksjonshemmede. (Odda og Sunnmøre). Et krisesenter skal flytte inn i nytt hus, og flere har behov for å flytte dersom krisesenteret skal kunne bli tilgjengelig for funksjonshemmede. Et krisesenter (Trondheim) har mulighet til å tilrettelegge 1. etasje med rampe. Flere krisesentre nevner brannsikkerhet som en risiko, selv om det finnes heis tør de ikke ha sterkt funksjonshemmede beboere på grunn av brannfare.

I fylkene Rogaland, Hordaland, Møre og Romsdal, Sogn- og Fjordane, Sør- og Nord-Trøndelag og Vest-Agder er det pr dag 2 krisesentre som er tilgjengelig/bygges om slik at de blir tilgjengelige. Ett krisesenter oppgis som delvis tilgjengelig. Ett av krisesentrene (Trondheim) har mulighet for å tilrettelegge første etasje på en enklere måte. Uvisst om eller når dette blir aktuelt på grunn av vanskelig økonomisk situasjon. Dette vil si at kvinner med store funksjonshemninger (rullestolbrukere) eller kvinner som har barn med funksjonshemning må reise til andre fylker ved akutt behov for heldøgns plass på krisesenter.

Under konferansen i Stavanger var det bred enighet om at dette er uverdigg, og at kvinnene bør ha et tilbud i nærheten av sitt hjemsted. Noen av krisesentrene har erfaring med funksjonshemmede, selv om sentrene har dårlig tilgjengelighet. Personalet på krisesentrene forsøker å tilrettelegge et tilbud så godt de kan ut fra de forutsetningene som finnes i huset. Av og til innebærer dette at kvinnene eller barna må bæres ut og inn. Dette er også grunnen til at noen av krisesentrene ikke tør ha sterkt funksjonshemmede som heldøgnsbeboere på grunn av brannsikkerheten. Dette oppfattes som uverdigg, men disse problemene kan ikke løses før krisesentrene får lokaler som kan tilrettelegges. Mange av husene er gamle beboelseshus som ikke kan gjøres tilgjengelige uten svært store bygningsmessige inngrep. Løsningen må da bli nye lokaliteter dersom det skal være mulig å tilrettelegge krisesentrene fullt ut.

4.2 Informasjon til personalet

Som nevnt over hadde de fleste krisesentrene generelt liten erfaring med kvinner med funksjonshemning, eller kvinner som har barn med funksjonshemning. Informasjonen ble møtt med stor interesse, med god kommunikasjon og erfaringsutveksling på alle konferansene. Krisesentre som ligger i geografisk nærhet av hverandre kan med fordel samarbeide på dette området. Det ble gitt uttrykk for konferansene ga inspirasjon og ny kunnskap, til nytte i det videre arbeidet.

4.3 Generelle erfaringer

Gjennom møtene med personalet på krisesentrene, både ansatte og frivillige vakter har vi opplevd et sterkt engasjement i forhold til kvinner med funksjonshemning. Til tross for praktiske vanskeligheter og problemer med økonomien på mange sentre gjør de hva de kan for å legge forholdene tilrette. Men det skal ikke legges skjul på at mange blir svært frustrerte og slitne over stadig å måtte slåss for å sikre finansiering.

Økonomiske vansker og usikkerhet går igjen som et tema på alle konferansene. Det er ikke enkelt å opprettholde et hjelpetilbud bemannet 24 timer i døgnet året gjennom med så stor grad av økonomisk usikkerhet som mange krisesentre har. Krisesentrene sliter med å skaffe nok penger til daglig drift, og for i det hele tatt å holde sentrene åpne. Mange sentre opplever også en økt tilgang av beboere, og flere oppgir også at volden kvinnene blir utsatt for ofte er grovere enn tidligere.

Vi har forståelse for at det kan oppleves som vanskelig å skulle ha et integrert tilbud til kvinner med funksjonshemning. Samtidig skal krisesentrene være et tilbud til alle som er utsatt for vold. Det er derfor ikke akseptabelt at kvinner i en så vanskelig livssituasjon stenges ute fordi de har en funksjonshemning. Dersom krisesentrene skal klare å gjøre jobben sin skikkelig, også overfor beboere som trenger god tilrettelegging, må det tilføres tilstrekkelige midler for å klare oppgaven. Det er liten tvil om at "krisen på krisesenteret" tærer på kreftene hos personalet. Det hadde vært en stor fordel om disse kreftene istedet kunne brukes til beste for de voldsrammede kvinnene, og til å finne løsninger på tilgjengelighetsproblemet for kvinner med funksjonshemning. Slik det er i dag er det vel heller slik at kreftene må benyttes til å skaffe penger, og sørge for at kortsiktige, økonomiske avtaler med kommunene blir opprettholdt.

Krisesentrene sliter mange steder med gamle og lite tilrettelagte hus. Anskaffelse av nytt hus krever store ressurser. Et sted hadde kommunen doblet husleien til "markedspris", noe som ville bety ekstra økonomisk belastning for krisesenteret. Alternativet er derfor at kvinner med funksjonshemning må søke til krisesentre andre steder, i verste fall på en helt annen kant av landet. Dette medfører ekstrabelastninger såvel fysisk som psykisk. Og som en av de ansatte på et krisesentrene sa: "Det er uverdig å måtte sende kvinner avgårde". Når vi samtidig må anta at det finnes få eller ingen tilbud til voldsrammede kvinner i kommunene, blir dette et tankekors.

Arbeidet med bedret tilgjengelighet til krisesentrene ser ut til å gå sakte, og få av de krisesentrene som vi besøkte under denne møterunden var tilrettelagt. Av de til sammen 7 fylkene som er dekket opp i løpet av møterunden er det kun ett tilgjengelig krisesenter samt ett som oppgis som ”delvis tilgjengelig” uten at det går klart fram hva som ligger i dette. Bare halvparten av fylkene har pr idag ett tilrettelagt krisesenter.

5. Referanser og litteratur

Bjerre, Lise og Jørgensen, Maria Lincke: ” Vold mot kvinner med handicap” Formidlingscenter Øst, Danmark 2002.

Brown, H: “Safeguarding adults and children with disabilities against abuse” Rapport, Europarådet 2001

Erklæring fra handicappede kvinner i Europa
European Disability Forums Kvinnegruppe 1997.

Finndahl, Kerstin: ”Våga se. En studie om förekomsten av våld mot kvinnor med funktionshinder” Forum – Kvinner och Handikap, Sverige 2001.

FFO/Nettverk for kvinner med funksjonshemning ”Vold og overgrep mot kvinner med funksjonshemning” Seminarrapport, Oslo 1998.

Iglesias M., Napoletano, R., Radtke D., Barbuto R.: ”Violence means death of the soul” The Daphne Programme 2000 –2001.

Krisesentersekretariatet og Nettverk for kvinner med funksjonshemning:
”Krisesenteret –et tilbud for alle kvinnerkvinner med funksjonshemning”. Kurspakke 2000.

Krisesentersekretariatet/Nettverk for kvinner med funksjonshemning:”Krisesenteret – et tilbud til alle kvinner?” Seminarrapport , Oslo november 2000.

Krisesentersekretariatet/Nettverk for kvinner med funksjonshemning: ”Krisesenterenes tilbud til kvinner med funksjonshemning og deres barn” Informasjonsbrosjyre 2002.

Krisesentersekretariatet/Nettverk for kvinner med funksjonshemning: ”Rapport fra informasjonsprosjekt 2002”.

Krisesentersekretariatet/Nettverk for kvinner med funksjonshemning: ”Når kvinnen er funksjonshemmet. ”Rapport fra besøksrunde med 5 krisesentre, forprosjekt høst/vinter 2001.

Kvam, Marit Hoem: ” Seksuelle overgrep mot synshemmede barn i Norge
En retrospektiv analyse av situasjonen i barndommen for 502 voksne blinde og svaksynte. SINTEF Unimed/Redd Barna 2002.

Nettverk for kvinner med funksjonshemning: ”Rapport fra Nordisk – Baltisk nettverkskonferanse om vold og overgrep mot kvinner med funksjonshemning” Hurdal 19-21.10.01.

Nettverk for kvinner med funksjonshemning” Helse og velferd – et nettverksprosjekt for kvinner med funksjonshemning” Sluttrapport 2000.

Nettverk for kvinner med funksjonshemning: ”Når kvinnen er funksjonshemmet. Rapport fra møterunde med 16 krisesentre mai – oktober 2002”.

Nettverk for kvinner med funksjonshemning: ”Vold mot kvinner med funksjonshemning” Rapport fra samarbeidsseminar, Brussel 2002.

Nettverk for kvinner med funksjonshemning” Kvinne og funksjonshemning - et rådgivningshefte” 1999.

Nosek, M., Howland C.A.: “Abuse and women with disabilities” Violence against Women Online Resources 1998.

NOU 1999 :13 ”Kvinnens helse i Norge”.

ROKS: “ROKS sommerläger. Kvinnor med funktionshinder i aktivt möte med jourkvinnor.” Rapport 2000.

Sørheim, Torunn Arntsen: ”Vanlige kvinner – uvanlige utfordringer- En studie av kvinner med funksjonshemning” Seksjon for med. antropologi UIO 1997.